

TKÇS MADDE 5.3'ün HAYATA GEÇİRİLMESİ

Gerekçeler, İlkeler, Yöntem

Dumanı satmak: Aldatmaca üzerine kurulu bir endüstri

Tütün büyük bir sanayi koludur. Tütün ürünleri dünyanın en büyük şirketleri tarafından üretilir ve satılır. Küresel tütün piyasasının değeri 378 milyar USD olarak değerlendirilmektedir. Eğer tütün endüstrisi bir ülke olsaydı, Norveç'ten veya Suudi Arabistan'dan daha zengin, en büyük gayri safi milli hâsılaya sahip dünyanın 23'üncü büyük ülkesi olurdu.

Sigara piyasası, küresel tütün piyasası değerinin % 92'sini oluşturuyor. Dünya genelinde satılan her on sigaranın sekizinden fazlası yalnızca beş şirket tarafından üretiliyor. Biri dışında tüm bu şirketlerin merkezi Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Japonya, Fransa ve İspanya gibi zengin ülkelerde yer alıyor, ancak şirketlerin asıl pazar yeri dünyada sigara içenlerin çoğunluğunun yaşadığı düşük ve orta gelirli ülkeler.

Dünya Sigara Pazar Payları, 2007

Çin Ulusal Tütün Şirketi	% 32
Philip Morris	% 18,7
İngiliz Amerikan Tütün Şirketi (BAT)	% 17,1
Japon Tütün Şirketi (JTI)	% 10,8
Imperial/Altadis	% 5,6
Diğer	% 15,8



Para sağlıktan daha değerli: Ölümden alınan kâr hissesi

2008 yılında tütün kullanımı nedeniyle tahminen 5,4 milyon insan öldü, milyonlarca başkaları ciddi sakatlık sıkıntısı çekti. Her iki sigara içen kişiden en azından biri yaşamını tütün nedeniyle kaybediyor.

Buna karşın, tütün endüstrisi kârlarını maksimize etmek amacıyla yeni bağımlı sigara içicileri kendine bağlamayı ve mevcutları korumayı sağlama almak için mümkün olan her şeyi yapıyor. 2012 yılına kadar piyasanın her yıl % 5 oranında artarak büyüyeceği tahmin ediliyor.

Buna dur demezsek, 2030 yılına kadar tütün nedeniyle her yıl ölenlerin sayısı 8,3 milyon kişiye ulaşacak.

Tütün endüstrisinin dünya genelinde 2007 satış geliri: **Yılda 378 milyar USD**

Her yıl tütünden ölenlerin sayısı: **5.4 milyon kişi**

Ölü başına tütün endüstrisi geliri: **69 bin USD**

Dumanı dağıtmak: Tütün endüstrisi ile mücadelede DSÖ TKÇS'nin kullanılması

170'den fazla ülke artık dünyanın ilk halk sağlığı antlaşması olan DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'ne (DSÖ TKÇS) taraf oldu. Dünya nüfusunun yaklaşık % 85'i TKÇS'nin yasal bağlayıcılığının kabul edildiği ülkelerde yaşıyor.

TKÇS tütün salgınının küreselleşmesi karşısında dünya devletlerinin aldıkları önlemleri ve taahhütlerini içeriyor ve BM tarihinde en yüksek kabul gören antlaşma olarak belirginlik kazanıyor. Tütünle mücadele konusunda geniş kapsamlı, bilimsel temelli ve kanıta dayalı politikaların gerekçe, tanım ve yürütme hükümlerinin yer aldığı TKÇS ile hükümetler, en yüksek sağlık standardı hakkını yeniden güvence altına alıyorlar ve vatandaşlarını tütün ürünlerinin zararlarından korumayı taahhüt ediyorlar.

TKÇS'nde yer alan temel tütün kontrolü politikalarının hayata geçirilmesinde Türkiye'nin de aralarında bulunduğu bazı devletlerin başardıkları dikkat çekici ilerlemeye karşın, tarafların büyük çoğunluğunun hâlâ antlaşma yükümlülüklerini yerine getirmeleri bekleniyor. Ancak geçen 5 yıl içinde dünya genelinde o kadar hızlı bir ilerleme sağlandı ki, bundan sonra tütün kontrolü ilke ve önlemleri TKÇS'nin sunduğu yasal çerçeve sayesinde hızla yaygınlaşması bekleniyor.

"Uzlaşmasız ihtilaf": Kamu sağlığı karşısında tütün endüstrisi çıkarları

Tütün endüstrisinin çıkarları sağlık çıkarları ile kökten çelişir. TKÇS, dünya genelinde birçok ülkede tütün endüstrisinin on yıllarca yaptıkları hakkında edinilen kanıtlara dayalı olarak, bu endüstrinin bir işe bulaşıp bulaşmadığının genellikle üstünün kapalı olduğu konusunda uyarı yapmaktadır. TKÇS, tütün endüstrisinin ve onun müttefiklerinin halk sağlığı politikalarının geliştirilmesinde hiçbir yerlerinin olmaması gerektiği sonucuna varmıştır. Ülkeler kendi sağlık politikalarını tütün endüstrisinin çıkar çatışmasına karşı korumak zorundadırlar.

Tütün endüstrisinin politikalarını etkilemesine izin veren hükümetler, vatandaşlarının yaşamları ve sağlıkları karşılığında tütün endüstrisinin kârlarını korumaktadırlar. Bu, TKÇS yükümlülüklerinin ihlali anlamına gelmektedir. Kasım 2008'de, dünya hükümetleri TKÇS çerçevesinde tütün endüstrisinin sağlık politikasını etkileme girişimlerine karşı direnme yükümlülüklerini nasıl yerine getireceklerine ilişkin bir **uygulama rehberi** üzerinde anlaşmaya vardılar.

TKÇS'nin 5.3 maddesine ilişkin Uygulama Rehberi'ne göre, hükümetlerin ve politikacıların tütün endüstrisi ile doğrudan veya dolaylı her türlü ilişkide şeffaf ilkeler benimsemeleri gerekiyor. Bu ilkeler, tütün endüstrisi çıkarları doğrultusunda çalışan tüm kişiler ve örgütler için de geçerli sayılıyor.



- Tüm tarafların;
- Tütün endüstrisi ile her türlü ilişkilerinde sorumlu ve şeffaf biçimde davranmaları,
 - Tütün endüstrisi ile işbirliğini reddetmeleri,
 - Tütün endüstrisinin gönüllülük düzenlemelerine ve sözde “kurumsal sosyal sorumluluk” projelerine hayır demeleri,
 - Tütün endüstrisine yapılacak teşvikleri yasaklamaları şarttır.

DSÖ TKÇS tütün endüstrisi hakkında ne diyor?

DSÖ TKÇS'nin temel ilkelerinden biri, hükümetlerin **“tütün endüstrisinin tütün kontrolünü zayıflatma veya yoldan çıkarma çabalarına karşı ... uyanık olmak”** zorunda olduklarıdır.

DSÖ TKÇS'nin 5.3 sayılı maddesi şöyle diyor: **“Ulusal hukukları doğrultusunda taraflar, tütün kontrolüne ilişkin halk sağlığı politikalarını belirlerken ve uygularken, bu politikaları tütün endüstrisinin ticari ve diğer müktesep çıkarlarına karşı korumak üzere hareket ederler.”**

Dumanı söndürmek: Tütünsüz yaşama doğru

DSÖ TKÇS'nin 5.3 sayılı maddesine ait Uygulama Rehberi, tütün kontrolü politikalarının tütün endüstrisinin vazgeçilmez ticari çıkarları doğrultusunda geciktirilmesini, rayından çıkartılmasını ve yok edilmesini önleyen önerilerde bulunmaktadır. Hükümetler bu kılavuz kuralları izleyerek tütün şirketlerinin halk sağlığı politikalarının altını oyma çabalarına karşı durabilirler.

Tütün ürünlerinin ve tütün endüstrisi müdahalelerinin zararları hakkında farkındalık yaratın

Hükümetler tütün endüstrisinin halk sağlığı politikalarını zayıflatma girişimlerini kamuoyuna duyurmalıdırlar. Amaçlarına ulaşmak için kendisiyle bir ilişkisi yokmuş gibi görünen bireyleri ve paravan grupların üstü örtülü kullanımı da bu girişimler arasında sayılmaktadır.

Tütün endüstrisiyle ortaklıkları ve bağlayıcı olmayan anlaşmaları reddedin

Yasaları önlemek için tütün endüstrisi hükümetlerle yakınlıklar kurmaya kalkışır. Örneğin, DSÖ TKÇS'nin altını oymak için, tütün endüstrisi “gençlerin sigara içmelerinin önlenmesi” programları kullanmıştır.

Kanıtlar, dumansız hava sahası politikalarının yasal zorunluluk olması gerektiğini gösteriyor. Tütün endüstrisi etkili yasaları önlemek için gönüllüğe dayalı otoregülasyon sistemleri geliştirerek bazı hükümetlerin tütün kontrolü düzenlemelerini etkilemek için kullanmıştır.

Hükümetler tütün endüstrisi veya ilişkili şirketler ile ortaklıklara giremez, ortaklıkları destekleyemez veya onay veremez. Söz konusu ortaklıklara örnekler:

- Tütün endüstrisi tarafından düzenlenen gençlik veya toplum eğitimi programları,
- “Tercihe saygı” ve “birlikte ağırlama” programları gibi gönüllülük esasına dayalı olarak uygulama yapılan düzenlemeler,
- Politikaların, yasal düzenlemelerin ve yasaların hazırlanmasında yardım teklifi.

Çıkar çatışmalarından uzak durun

Tütün endüstrisi, araştırma veya hizmet içi eğitim fonu sağlama gibi karşı koyulması zor ödüllerin yanı sıra, para veya armağan biçiminde de iştah kabartan önerilerde bulunabilir. Bunların hepsi reddedilmek zorundadır. Kamu görevlilerinin ve kuruluşlarının tütün endüstrisinden doğrudan veya dolaylı tahrik unsuru taşıyan önerileri kabul etmemeleri için açık ve net kuralların belirlenmesine gereksinim vardır.

Tütün endüstrisinin ve onun müttefiklerinin temsilcilerinin tütün ve sağlık politikalarıyla ilgili hiçbir faaliyette yer almamalarının sağlanması gerekmektedir. Bunlar paydaş olarak kabul edilemez. Sağlık politikası geliştiren danışma ve çalışma kurullarında yer almaları kesinlikle engellenmelidir.

Tütün endüstrisi müdahalelerini durdurmak için siz ne yapabilirsiniz?

Uluslararası Kurumsal Mesuliyet Kurumu ve Ulus Ötesi Tütün Şirketlerinin Sorumluluğu İçin İletişim Ağı (NATT, Network for Accountability of Tobacco Transnationals) 5.3 sayılı maddeye ilişkin Uygulama Rehberi'nin dünya genelinde etkili biçimde uygulanması için bir kampanya yürütüyorlar. Siz de bu kampanyaya katılabilirsiniz:

- Ülkenizde tütün endüstrisinin tütün kontrolü karşıtı müdahalelerinin izlemesini yapın. Tütün endüstrisinin sağlık politikasının altını nasıl oymaya çalıştıklarına ilişkin örnekleri FCTC@stopcorporateabuse.org adresine gönderin.
- Halk sağlığını tütün endüstrisinin müdahalelerine karşı koruyacak yasalar ve politikalar için kampanyalar düzenleyin. Tütün endüstrisinin dumansız hava sahası yasalarını ve diğer sağlık politikalarını önlemek için neler yaptığını öğrenmek için kamu yetkilileri ile görüşmeler yapın ve kendilerine bu taktiklere karşı mücadele etmek için yardımınızı önerin.
- Tütün endüstrisine karşı mücadele etmek için sivil toplum içinde kapasite yaratın. Sağlık, tüketici hakları, çevre koruma, insan hakları, adil ticaret ve benzeri konularda çalışan sivil toplum örgütlerini kendinize katın. Bu bileşenleri, tütün endüstrisi ile halk sağlığı arasındaki temel çıkar çatışması hakkında eğitin ve kendilerini dumansız hava sahası yasaları ile 5.3 sayılı maddeye ilişkin rehber kuralların uygulanması için harekete geçirin.
- Ulusal ve uluslararası medyanın ilgisini çeken çalışmalar yapın. İzleme çalışmanızın sonuçlarını ilgili gazeteciler ve uluslararası yandaşlarla paylaşın.

Tütün endüstrisi müdahalelerine karşı koruma sağlayan kaynaklar için www.stopcorporateabuse.org sitesini ziyaret edebilirsiniz.

İLGİLİ WEB SİTELERİ

<http://www.ssuk.org.tr>, <http://www.who.int/tobacco/en>, <http://www.fctc.org>, <http://tobaccofreecenter.org>, <http://www.tobaccofreeunion.org>,
<http://www.worldlungfoundation.org>, <http://www.globalink.org>